

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมและประมวลแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงและเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางและนำไปประยุกต์ใช้ ในการศึกษาวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีและแนวคิด เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

2.1.2 ลักษณะขั้นตอนการมีส่วนร่วม

2.1.3 ความหมายและลักษณะขั้นตอนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

2.1.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

2.1.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

2.2 ทฤษฎีการจูงใจ

2.3 แนวคิดบทบาทของผู้นำ

2.4 ทฤษฎีการจัดการ

2.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการและผู้ที่มีความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ปรัชญา เวสารัชช (2528, หน้า 11) "ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรส่วนตัวบางอย่างในกิจกรรมซึ่งมุ่งพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการใช้ความพยายามส่วนตัวบางอย่าง เช่น ความรู้ ความคิดความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุนหรือวัสดุในกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ต้องการให้ประชาชนเกิดความรู้สึกถึงความสำคัญ การเป็นเจ้าของ การได้ร่วมแรงร่วมทุน และอยากให้เห็นผลสำเร็จของการดำเนินงานซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์(2527,หน้า 182-190) ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากแนวคิดสำคัญ 6 ประการคือ

- 1) เกิดจากความสอดคล้องในความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
- 2) เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์หนึ่งซึ่งถูกผลักดันไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
- 3) เกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันและทิศทางที่พึงปรารถนา เกิดการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะต้องเป็นเหตุการณ์รุนแรงมากพอ ที่ทำให้เกิดความคิดริเริ่มและกระทำการเพื่อตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น
- 4) เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีความเชื่อถือในตัวบุคคลสำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์การสร้างโบสถ์ วิหาร
- 5) เกิดจากความเกรงใจต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือบุคคลที่มีเกียรติยศตำแหน่งสูง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจและเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจที่จะกระทำ
- 6) เกิดจากการใช้อำนาจบังคับจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ ตามคำสั่งโดยไม่ตั้งใจ

จากแนวคิดของผู้เขียนสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากการ ความสนใจ ความผูกพัน ความรักความศรัทธา การดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ความเดือดร้อน ความไม่พอใจในสถานการณ์หนึ่ง การยอมรับในตัวผู้นำ คำสั่ง อำนาจของผู้เหนือกว่า เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อถกเถียงก็จะต้องเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อสรุปแนวทางแก้ไขที่ตรงกัน

นิรันดร์ พัฒนาพงศา (2533) ได้แปลความหมายการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ความหมายแบบกว้าง หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนติดตามและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ

2) ความหมายเฉพาะเจาะจงหมายถึง การให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มุ่งใช้ความพยายามของตนเอง ความเป็นตัวเอง ในการเข้าดำเนินการควบคุมทรัพยากร เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประการแรกจะต้องถือชุมชนเป็นหลักในการแก้ปัญหาแบบพึ่งตนเอง องค์กรจากส่วนกลางเป็นตัวกระตุ้น ตัวเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น ประการที่สองกิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐาน ความเป็นมาของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแก้ปัญหาสร้างความมั่นใจในตนเองของ

คนในชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนจะครอบคลุมถึงการกระจาย และการสื่อสารข้อมูลเพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลและเป็นประเด็นที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย(สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.Online)

ในการบริหารราชการเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสารเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุม

เชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีภาคประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นต่าง ๆ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน ที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจและดำเนินการเองทั้งหมด เป็นต้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายของผู้ศึกษาจึงหมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทางร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาติดตามและประเมินผลซึ่งในการศึกษาหัวข้อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านสนั่น ได้ใช้หลักและแนวคิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนดำเนินการ โดยเริ่มตั้งแต่การประชาคมเพื่อเตรียมความพร้อม โดยนำเสนอที่มา ปัญหา ความสำคัญ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของโครงการต่อที่ประชุม รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งแจ้งรายละเอียดกระบวนการทำงาน วิธีการคัดแยกวันเวลาการจัดเก็บและกำหนดการออกบริการรับซื้อขยะรีไซเคิล เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาติดตามและประเมินผล อีกทั้งมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

2.1.2 ลักษณะขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข: 20 กันยายน 2549) อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ถ้าใช้ง่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมามีการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ในภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด

ในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการมาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

ประเด็นสำคัญ การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด โดยอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

สุชาดา จักรพิสุทธิ์(ออนไลน์.2547)ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริม การชักนำ การสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากแนวคิดและทศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดสามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
- 2) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
- 3) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
- 4) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความเสน่หา

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากค่านิยม อารมณ์ จิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งในการเร้าวิธีสร้างแรงจูงใจ และดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, หน้า 272-273) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนแรกคือการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท ขั้นตอนที่สองการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนที่สามคือ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ และขั้นตอนสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ในความคิดของผู้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนมุ่งประเด็นความสำคัญไปที่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เนื่องจากว่าประชาชนส่วนใหญ่เมื่อได้ให้ความร่วมมือดำเนินการไปแล้วระยะหนึ่งก็จะไม่ได้สนใจผลที่เกิดขึ้น คิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลหรือหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการ ทำให้ไม่ได้สะท้อนถึงปัญหาหรือผลที่เกิดขึ้น

2.1.3 ความหมายและลักษณะขั้นตอนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรรัฐ หรือเอกชนหมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการกำจัดขยะของหน่วยงานรัฐและเอกชนที่ได้จัดทำขึ้นในพื้นที่ตั้งของประชาชน โดยประชาชนท้องถิ่นเข้าร่วมทุกกระบวนการของโครงการในรูปแบบของคณะกรรมการโครงการ(การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะ:ออนไลน์) โดยมีขั้นตอนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนขององค์กรท้องถิ่น (หรือเทศบาล)หรือองค์กรเอกชนที่เป็นเจ้าของโครงการองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียง ประชาชนในพื้นที่นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงและสื่อมวลชนในพื้นที่ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายแผนงานและมาตรการดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยครบวงจรของจังหวัด โดยเฉพาะ โครงการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยในจังหวัดและมีอำนาจในการตัดสินใจในรูปแบบคณะกรรมการ

ขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วยการตัดสินใจความเป็นไปได้ของโครงการคณะกรรมการร่วมจัดตั้งคณะทำงานขึ้น 2 ชุด คือ

1. คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

2. คณะทำงานศึกษาผลกระทบของ โครงการจัดสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ได้พิจารณาตัดสินใจแล้วของคณะทำงานชุดที่ 1 และให้ครอบคลุม ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการต้องพิจารณา และตัดสินใจต่อผลการศึกษาของคณะทำงานร่วมกันทั้งสองชุด โดยให้กระบวนการตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง และสมบูรณ์ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นอาจเชิญผู้รู้เข้าร่วมให้ข้อมูลระหว่างการประชุมพิจารณาและควรใช้การประชุมที่มีเวลามากพอด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ประกอบด้วยการตัดสินใจจัดทำแผนงานโครงการ

คณะกรรมการร่วมจัดทำแผนงานโครงการที่เป็นผลการตัดสินใจตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อกำหนดความเป็นไปได้ของพื้นที่จัดสร้างตามระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่ได้เลือกไว้แล้วในการจัดทำแผนงานโดยอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวมาช่วยในการจัดการทำด้วย เช่น นักวิชาการที่มีชื่อเสียงและผู้บริหารโครงการที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญคณะกรรมการร่วมควรจัดทำแผนงานการบริหารจัดการโครงการที่กำหนดโดยกำหนดให้ใช้วิธีการ "การบริหารจัดการโครงการแบบมีส่วนร่วม"เป็นการบริหารจัดการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกกระบวนการของการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 4 ประกอบด้วยการทำประชาพิจารณ์

คณะกรรมการร่วมจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์โครงการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่ได้คัดเลือกไว้โดยกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ต้องทำครบถ้วนสมบูรณ์ตามระเบียบที่กำหนดไว้และอาจจัดขึ้นมากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณาอย่างเต็มที่และได้ข้อสรุปที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 5 ประกอบด้วยการทำความตกลงกับประชาชนในพื้นที่จัดให้มีการประชุมร่วมกับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะจัดสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อพิจารณา 2 ประเด็นสำคัญ คือการตอบแทนและชดเชยความเสียหายให้กับประชาชนในพื้นที่ และการบริหารจัดการโครงการทั้งในระหว่างการก่อสร้าง และการเปิดดำเนินการระบบการกำจัดขยะมูลฝอย

ขั้นตอนที่ 6 ประกอบด้วยการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย

คณะกรรมการร่วมทำงานกันอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการควบคุมการก่อสร้างที่กำหนดขึ้นตามระเบียบและมาตรฐานการก่อสร้างนอกจากนี้ประชาชนอาจตั้งคณะกรรมการของประชาชนเป็นอีกชุดหนึ่งเพื่อติดตามผลการก่อสร้างและเฝ้าระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

ขั้นตอนที่ 7 ประกอบด้วยการดำเนินการของระบบกำจัดขยะมูลฝอย

คณะกรรมการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับคณะผู้บริหารระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการนอกจากนี้ประชาชนอาจตั้งคณะกรรมการของประชาชนชุดหนึ่งเพื่อติดตามเฝ้าระวังการดำเนินการของโรงงานและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการร่วมจัดให้มีการติดตามและประเมินผลกระทบของโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยเป็นระยะๆตามมาตรฐานวิชาการ โดยการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามและประเมินผลเป็นการเฉพาะต้องเผยแพร่ข้อมูลที่แจ้งให้ทราบผลการดำเนินงานของโรงงานระบบกำจัดขยะมูลฝอยเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง โดยการเผยแพร่อาจทำผ่านสื่อมวลชนและแจ้งโดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่ (การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะออนไลน์)

2.1.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

ประยูร ศรีประสาธน์ (2542 : 5) ได้นำเสนอว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มี 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมได้ประการแรกคือ ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ ประการต่อมาคือ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ และอีกประการหนึ่งคือ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

ธวัช เบญจาทิกุล (2529) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา ภูมิศึกษา : หมู่บ้านชาวเขาชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527”

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วยปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การเสพฝัน เนื่องจากลักษณะหมู่บ้านเป็นชาวเขา มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน มีการยึดถือขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ต่อมาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ การครอบครองปัจจัยการผลิต อาชีพของชาวเขาส่วนใหญ่คือการปลูกฝิ่นและทำการเกษตร ความรู้ในการประกอบอาชีพ และรายได้จึงไม่แตกต่างกัน ประการที่สามคือปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อในตัวผู้นำในวิถีชาวบ้านให้การยอมรับนับถือผู้นำนาน การตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวผู้นำและยอมรับปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและไม่มีเงื่อนไข ประการที่สี่ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาดิน ภาษาเหนือ การรับข่าวสารจากภายนอก และประการสุดท้ายคือปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การยอมรับแบบอย่าง ความต้องการรางวัลฯ การสร้างแรงจูงใจ สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการใช้วิธีการพูด การเข้าใจในตัวบุคคล การชักชวน หรือมีสิ่งตอบแทน

อนุภาพ ธีรลภ (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เชิงสมมูลฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี”

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า จากการเปรียบเทียบเชิงปริมาณ และคุณภาพแล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไปนั้น ประกอบด้วยความเกรงใจต่อผู้มีสถานภาพสูงกว่า ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา หรือผู้ที่ได้รับการยอมรับในหมู่บ้าน ความต้องการเป็นพวกกลุ่ม การแสดงให้คนส่วนใหญ่เห็นว่ามิกลุ่ม พวกพ้องต่างๆ ความเชื่อในตัวผู้นำก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้

ประชาชนมีความคิดเห็นคล้อยตาม หากไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ได้ก็ให้ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ ปัจจัยด้านความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึงการได้เรียนรู้ถึงการเห็นถึงการนำเสนอแนวคิด แนวทางต่อที่ประชุม การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อมและฐานะทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจัยที่มีผลกระทบและกระตุ้นก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทของผู้เขียนที่สำคัญมีเพียง 4 ปัจจัย คือ ความใกล้ชิดเจ้าหน้าที่รัฐบาล การคำนึงผลประโยชน์ตอบแทนการยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อถือในตัวผู้นำ

โดยสรุปแล้วผู้ศึกษา คิดว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมของผู้วิจัยทั้ง 2 ท่าน คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม ความเชื่อถือ การยอมรับ และการได้รับแรงจูงใจ

2.1.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์(2543) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1) เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ โดยช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการ หรือนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอสาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวน ข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้เห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุดบ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีตสาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2) การลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ มักจะสิ้นเปลือง และเสียเวลาแต่ในทางปฏิบัติสามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้โดยการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งได้แต่เมื่อตัดสินใจได้แล้ว และนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการประหยัดกว่าไปการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำไปอย่างรวดเร็วและไม่สิ้นเปลืองอาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่า ถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่มแต่กลับนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) การสร้างฉันทามติ โดยการสร้างข้อตกลงและการยอมรับระหว่างกลุ่มอาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทางการมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณีลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4) การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ การตัดสินใจครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ และรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน "กรณีที่ร้ายแรงที่สุด" โดยก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มและความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงแต่ก็ไม่อาจจะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณีได้

6) การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เป็นทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรม และการดำรงอยู่ของความชอบธรรมซึ่งโปร่งใส และน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

7) โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนเขาจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกที่มีต่อความห่วงกังวลของสาธารณชนและต่อที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8) การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่าเดิม ผู้มีส่วนร่วมได้เรียนรู้ว่ากระบวนการตัดสินใจโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นอีกทั้งยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นอีกด้วย

ดังนั้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลบ้านสา คือการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนโดยการคัดแยกขยะ จำนวน 4 โครงการ คือ

1. โครงการจัดการขยะในชุมชนเพื่อนำไปผลิตเชื้อเพลิงแข็ง(ศูนย์จัดการวัสดุไม่ใช้แล้วแบบมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลบ้านสา RDF (Refuse Derived Fuel)

2. โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านสา

3. โครงการชุมชนปลอดขยะอันตราย

4. โครงการจัดการขยะเปียกเพื่อผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพจากเศษอาหาร

2.2 ทฤษฎีการจูงใจ

Maslow เป็นนักจิตวิทยาและนักมานุษยวิทยา ซึ่งได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเป็นนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษามาเป็นพื้นฐานในการเสนอทฤษฎี ที่อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์

ว่าจะมีความต้องการเป็นไปตามลำดับขั้น 5 ขั้น โดยมีฐานแนวคิดหรือสมมติฐานแนวคิดของทฤษฎี 3 ประการ ประการแรก มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์จะมีความต้องการตลอดเวลาและมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะต้องการขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขาได้รับหรือมีอยู่แล้วเมื่อความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองความต้องการด้านอื่นๆ จะเกิดขึ้นแทนที่กระบวนการอย่างนี้จะเกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปไม่มีวันยุติ **ประการที่สอง** ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งที่จูงใจพฤติกรรมของมนุษย์อีก แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบจะเป็นสิ่งที่จูงใจต่อไป **ประการที่สาม** ความต้องการของมนุษย์สามารถจัดได้เป็นลำดับขั้น เมื่อความต้องการในลำดับต่ำได้รับการตอบสนองจนเต็มที่แล้ว ความต้องการในลำดับสูงขึ้นไปจะเกิดขึ้น และมนุษย์ก็จะแสวงหาสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการเรื่อย ๆ ไป ทั้งนี้

Maslow (1959) ได้สรุปลักษณะของการจูงใจไว้ว่า การจูงใจจะเป็นไปตามลำดับ โดยลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของมนุษย์ตามทฤษฎีดังกล่าวมี 5 ระดับคือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านความปลอดภัย ด้านสังคม ด้านการได้รับการยอมรับในสังคม และด้านความสำเร็จในชีวิต โดยมีลักษณะเรียงลำดับ จากต่ำไปหาสูง และจากความต้องการนี้เองเป็นสิ่งที่จูงใจที่ทำให้บุคคลแต่ละคนแสดงพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างกันออกมา (ฉลองศรีพิมลสมพงษ์, 2542 : 36-37) กล่าวคือ

(1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นต้องการปัจจัย 4 เช่น ต้องการอาหารให้อิ่มท้อง เครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันความร้อน หนาวและอุจาดตา ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันแดด ฝน ลม อากาศร้อน หนาว และสัตว์ร้าย ความต้องการเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน จึงมีความต้องการพื้นฐานขั้นแรกที่มนุษย์ทุกคนต้องการบรรลุให้ได้ก่อน

(2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) หลังจากที่มีมนุษย์บรรลุความต้องการด้านร่างกาย ทำให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ในขั้นแรกแล้ว จะมีความต้องการด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของตนเองเพิ่มขึ้นต่อไป เช่น หลังจกมนุษย์มีอาหารรับประทานจนอิ่มท้องแล้วได้เริ่มหันมาคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหาร หรือสุขภาพ โดยหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องสารพิษที่ติดมากับอาหาร ซึ่งสารพิษเหล่านี้อาจสร้างความไม่ปลอดภัยให้กับชีวิตของเขา เป็นต้น

(3) ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากการที่มีชีวิตอยู่รอดแล้ว มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว

มนุษย์จะเริ่มมองหาความรักจากผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ที่ตนเองครอบครองอยู่ตลอดไป เช่น ต้องการให้พ่อแม่ พี่น้อง คนรัก รักเราและต้องการให้เขาเหล่านั้นรักเราคนเดียว ไม่ต้องการให้เขาเหล่านั้นไปรักคนอื่น โดยการแสดงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น

(4) **ความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น (Esteem needs)** เป็นความต้องการอีกขั้นหนึ่ง หลังจากได้รับความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและเป็นเจ้าของแล้ว จะต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ต้องการได้รับเกียรติจากผู้อื่น เช่น ต้องการการเรียกขานจากบุคคลทั่วไปอย่างสุภาพ ให้ความเคารพนับถือตามควร ไม่ต้องการการกดขี่ข่มเหงจากผู้อื่น เนื่องจากทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

(5) **ความต้องการความเป็นตัวตนอันแท้จริงของตนเอง หรือความต้องการสัจจะแห่งตน (Self-actualization needs)** เป็นความต้องการขั้นสุดท้าย หลังจากที่ผ่านมาความต้องการความเป็นส่วนตัว เป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ลดความต้องการภายนอกลง หันมาต้องการสิ่งที่ตนเองมีและเป็นอยู่ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เช่นกัน

2.3 แนวคิดบทบาทของผู้นำ

2.3.1 บทบาทของผู้นำชุมชน

ในการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและความต้องการของกลุ่มและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างคนในกลุ่ม การที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จนั้น ผู้นำ คือ ผู้ที่ชี้ทาง แนะนำ ประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อมาทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะให้งานนั้นประสบความสำเร็จ รวดเร็ว สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการทำงานนั้นให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543:70-71) กล่าวถึงผู้นำว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถประยุกต์ความรู้นั้น ได้อย่างชาญฉลาด สามารถวิเคราะห์หาคำตอบ เข้าใจปัจจุบันและคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต มุ่งอุทิศตัวเพื่อเผยแพร่แนวคิดและถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยวิธีการต่างๆ

นอกจากนี้ **ณัฐนรี ศรีทอง (2552:3)** ได้สรุปว่า ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่สามารถทำให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นผู้ที่สามารถชักจูงให้ประชาชนในชุมชนได้ เป็นผู้มีอิทธิพล และเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของประชาชนในชุมชน

จากความหมายของคำว่า บทบาทของผู้นำชุมชน สรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะตัวที่สามารถชักจูงให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน โดยการเป็นตัวกลางในการประสานงานให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันโดยใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่

2.3.2 องค์ประกอบของผู้นำ

จากความหมายที่บ่งบอกถึงลักษณะของผู้นำแล้ว ผู้นำต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้
วิภาส ทองวิสุทธิ(2552:324-331) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเป็นผู้นำ มี 4 ประการ คือ

- 1) ความสามารถในการใช้อำนาจให้เกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับ
- 2) ความสามารถในการจูงใจบุคคลทุกระดับและทุกสถานการณ์
- 3) ความสามารถในการชักนำ ความสามารถที่จะให้ผู้ตามใช้ความสามารถในการทำงานของกลุ่ม
- 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต่างๆ

ดังนั้นในลักษณะเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชน ต้องเป็นผู้ประสานงาน และเป็นผู้ถ่ายทอดให้เกิดแนวคิด เปรียบเสมือนผู้นำทางปัญญา เป็นผู้มีประสบการณ์สูง อีกทั้งต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน

2.4 ทฤษฎีการจัดการ

2.4.1 ความหมายการจัดการ

French and Saward (1975) ได้นิยาม คำว่า การจัดการ คือ กระบวนการ กิจกรรม หรือ การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปในทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในอันที่จะสร้าง และรักษาไว้ซึ่งสถานะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล

2.4.2 หลักการจัดการ

French and Saward (1975) ได้แบ่งหลักการจัดการออกเป็น 3 ประการ คือ

- 1) การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการประสานงานในหน้าที่ต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) การจัดการ (Management) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภายในขอบเขตจำกัด ซึ่งกำหนดขึ้นโดยฝ่ายบริหาร

- 3) หน้าที่ในการจัดองค์การ (Function of An Organization) ซึ่งเป็นกระบวนการประสานงานระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงาน ควรมอบให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

พินดจรรย์ นามวัฒน์ (2537:35-40) หน้าที่ในการจัดการประกอบด้วย การมีหน้าที่ในการวางแผน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการที่กำหนดไว้ หน้าที่ในการจัดองค์การ มีผู้บริหารรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีการเตรียมประสานความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ทั้งแนวตั้งและแนวนอน หน้าที่ในการจัดคนเข้าทำงาน การจัดระบบงาน การสั่งการและการบังคับบัญชา

2.5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

- ลักษณะครอบครัว วัฒนธรรม ชุมชน
- บทบาทของผู้บริหาร
- บทบาทของผู้นำชุมชน
- การสร้างแรงจูงใจ
- การบริหารการจัดเก็บขยะมูลฝอย

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved